

המלחמה שלא נגמרה: הקרב על קדושת התורה

תפילת ערבית של ליל שבת הסתיימה וגביר העיירה הזמין את הרשלה להתארח אצלו בסעודה. הגביר לא היה אדם נדיב במיוחד והשאיר את החלה הלבנה לידו והעביר להרשלה כמה פרוסות לחם שחור. הרשלה לא נבהל ואחרי כמה תרגילים אקרובאטיים הצליח להעביר את החלה קרוב אליו.

הוא אכל ואכל ברעבתנות והעשיר עיניו כלו לראות איך נגמרת החלה. הוא הפטיר בקול: "הקמח הלבן כל כך התייקר בזמן האחרון". "נכון", אמר הרשלה בפה מלא, "אך הוא שווה כל אגורה..."

הסימן של חג יהודי הוא: 'אוכל'. אין חג בלי סעודה טובה. ליצני הדור אמרו: 'מה זה חג יהודי? הם רצו להרוג אותנו, הקב"ה הציל אותנו מידם, בואו נאכל משהו'...

המרכזיות של האוכל, עוברת בין כל המועדים היהודיים: בראש השנה אוכלים סעודת חג עם סידרת ה"סימנים". אפילו במוצאי הצום הקדוש, יום הכיפורים, מצווה לאכול סעודה טובה. בסוכות, מצווה לאכול בסוכה, בפורים יש את סעודת פורים, בפסח את ליל הסדר, ואפילו בחג השבועות, חג מתן תורתנו, שלכאורה אין לו קשר עם סעודה, "הכול מודים בעצרת דבעין נמי לכם".

הנה כמה מקורות על מצוות הסעודה במועדים:

1. רמב"ם הלכות יום טוב פרק ו: שבעת ימי הפסח ושמונת ימי חג הסוכות ... חייב אדם להיות בהן שמח וטוב לב ... שנאמר ושמחת בחגך. כיצד? הקטנים נותן להם קליות ואגוזים ... הנשים קונה להן בגדים ותכשיטים נאים כפי ממונו, והאנשים אוכלים בשר ושתיים יין, שאין שמחה אלא בבשר ויין.

בית יוסף סימן תרכד: במוצאי יום הכיפורים יוצאת בת קול ואומרת: 'לך אכול בשמחה לחמך ושתה בלב טוב – יינך, כי כבר רצה האלוקים את מעשיך'. ולכן יאכל האדם וישתה בלב שמח.

מגילת אסתר ט: לקים עליהם להיות עושים את יום ארבעה עשר לחודש אדר ואת יום חמישה עשר בו ... ימי משתה ושמחה ומשלוח מנות איש לרעהו.

ועל רקע ההקדמה הפשוטה הזו, עולה תמיהה בולטת בימי החנוכה: זהו המועד היחיד בכל לוח השנה, שאין בו מצוות סעודה. איננו מכירים מושג של 'סעודת חנוכה' ולמרות שמנהג ישראל לקיים 'ערבי סופגניות ולביבות' עתירי שמן, זאת אכילת רשות בלבד או לכל היותר "קצת מצווה".

שולחן ערוך חנוכה תרעב: ריבוי הסעודות שמרבים בהם, הם סעודות הרשות, שלא קבעום למשתה ושמחה. הגהת רמ"א: ויש אומרים שיש קצת מצווה בריבוי הסעודות, משום שבאותם הימים היה חנוכה המזבח. ונוהגים לומר זמירות ותשבחות בסעודות שמרבים בהם ואז היו סעודת מצווה.

מוכח, אם כן, כי יש הבדל מהותי בין פורים לחנוכה: בעוד ששניהם מועדים דרבנן ושניהם נתקנו על הצלת ישראל, בכל זאת פורים נתקן ל"ימי משתה ושמחה" ואילו בחנוכה "לא קבעו למשתה ושמחה".

והשאלה המתבקשת היא: מה מייחד את החנוכה? מה משמעות היום מעבר לאוכל טוב?

למען האמת, השונות של חנוכה מכל מועדי ישראל, בולטת בעוד עניין הקשור לכך: בכל חגי ישראל, אנו חוגגים בהדגשה את הצלת הגוף מידי מבקשי רעתנו. בפורים, המצווה המרכזית היא קריאת המגילה, שכל כולה הוא סיפור ההצלה מידי המן. בפסח, אנו מייחדים את עיקר ליל הסדר לנס הצלתנו מידי פרעה, ואילו חנוכה יצא לחלוטין מהכלל: אנו די מצניעים את נס ניצחון המלחמה הפיזית ועושים את עיקר החג על נס רוחני, בין אדם למקום, של מציאת ודליקת השמן שמונה ימים.

הנה, בעוד שבתפילה מזכירים את ניצחון המלחמה באמירת "בימי מתתיהו", המצווה המרכזית של החג – הדלקת הנרות – מנציחה (בעיקר) את נס פך השמן הרוחני ולא את הצלת חיינו הפיזית.

שבת כא,ב: מאי חנוכה, שאמרו חכמים: בכ"ה בכסלו, שמונה ימי חנוכה, שלא מספידים ולא מתענים בהם? כשנכנסו יוונים להיכל, טמאו כל השמנים שבהיכל וכשגברה מלכות בית חשמונאי ונצחום, בדקו ולא מצאו אלא פך אחד של שמן שהיה מונח בחותמו של כהן גדול ולא היה בו אלא להדליק יום אחד. נעשה בו נס והדליקו ממנו שמונה ימים. לשנה אחרת קבעום לימים טובים בהלל והודאה.

אם כן, בולט מאוד לעין, שהברייתא מזכירה בדרך אגב את נס ניצחון המלחמה ומגדירה את עיקר תקנת החנוכה על מציאת פך השמן. והשאלה המתבקשת היא: מדוע? מה זה אומר על מהות החג?¹

פרי חדש אורח חיים תער: אין סברא ... שעיקר יום הניצחון שנחו מאויביהם ... לא יקבעוהו לדורות.²

תורת החסידות מקשרת את שני העניינים הללו – העדר מצוות הסעודה וההתמקדות בנס פך השמן – ומוצאת בהם את מהותו הנשגבה של החנוכה ואת הלקח המאלף שהוא נושא לחיינו, מול מלחמת ההתייוונות שאינה נגמרת עד ביאת המשיח.

א. סיפור החנוכה, היה סיפור ארוך שנמשך על פני תקופה ממושכת. מאז עליית אנטיוכוס לשלטון הסלאוקי ועד ניצחון החשמונאים וטיהור המקדש, חלפו בערך עשר שנים. אולם אם רוצים לעשות סדר באירועי התקופה, ניתן לסכם אותם בשלוש מילים מרכזיות: "תשועות, ניסים ונפלאות".

בשעת ההדלקה אומרים: "הנרות הללו אנו מדליקים על התשועות, על הניסים ועל הנפלאות, שעשית לאבותינו בימים ההם בזמן הזה". הרבי מסביר באופן נפלא כי שלוש המילים הללו – "תשועות, ניסים ונפלאות" – מניחות את האצבע על שלוש נקודות הציון המרכזיות של התקופה.

הסיפור של חנוכה התרחש לפני בערך 2200 שנה. המלך אנטיוכוס הרביעי שישב בסוריה, שאף לבסס את שלטונו הרעוע במזרח התיכון וקבע חוקים של **תרבות אחת** זהה. כדי לאחד את העם סביבו ולמנוע אפשרות של מרד, הכריז המלך על החלת התרבות היוונית בכל שטחי מלכותו.

באופן מיוחד, המלך אסר לקיים שלושה סמלים יהודיים מרכזיים: שבת, מילה וראש חודש אשר קובע את לוח השנה העברי. הנה קטע מתוך "מגילת אנטיוכוס"³, מגילה המתארת את קורות הימים ההם (בדומה למגילת אסתר) והיו שנהגו בעבר לקרוא בה בחנוכה (תוס' סוכה מד, ב ד"ה חביט).

2. מגילת אנטיוכוס: ויאמר לשריו: הלא ידעתם כי יש עם היהודים אשר בירושלים בינינו, לאלהינו אינם מקריבים ודתנו אינם עושים ... ומייחלים ליום שברון המלכים והשלטונים ואומרים מתי ימלך עלינו מלכנו ... בואו ונעלה עליהם ונבטל מהם הברית אשר כורת להם: **שבת, ראש חודש ומילה.**

¹ העשרה לקהל תורני - שיטת הרמב"ם ביסוד החנוכה: להעיר שהרמב"ם פותח את הלכות חנוכה עם תזכורת שני הניסים ובשתי הלכות נפרדות, לומר כי **שניהם עומדים ביסוד תקנת המועד**. [ולדעתו נצטרך לומר, שכאשר הברייתא אומרת "מאי חנוכה" ומדברת רק על נס השמן, אינה מתכוונת לבאר "מפני מה קבעוהו בכלל (כדברי רש"י שם), אלא רק מפני מה קבעוהו לשמונה ימים וזה שייך דווקא לנס פך השמן (ראו לקו"ש כה' 237)]. ואכן ראו בלקו"ש י' חנוכה, שהרמב"ם כותב שיש מצוות "שמחה" בחנוכה והיינו **סעודה** (דלא כב"ר ומ"א שהובאו בפנים). כיון שהוא לשיטתיה, שהחנוכה נתקן גם על ההצלה **הגשמית** בידי החשמונאים.

² **פירוש השם "חנוכה"**: הר"ן כתב ש"חנוכה" הוא מלשון "חנו-כה", שהוא חניית הלוחמים מהמלחמה שהסתיימה יום קודם. אמנם האור זרוע כתב שהוא על שם "חנוכת המזבח".

ולהעיר שהדברים קשורים להערה הקודמת, אם עיקר החג הוא גם על ניצחון **המלחמה**, מתאים עם דעת הר"ן, שחנוכה הוא מנוחת **הלוחמים** או עיקר החג הוא נס **השמן הרוחני** ואז חנוכה הוא **לחנוכת המזבח**.

³ **מגילת אנטיוכוס**: רס"ג כותב שהמגילה חוברת בידי בני החשמונאים מיד אחרי המאורעות, ואילו בה"ג כותב שהיא נכתבה בידי זקני בית הלל ובית שמאי בעליית חזקיה בן גרון (ראו שבת יג, ב).

בנוסף, המלך עשה יד אחת עם מתיוונים מתוך ירושלים, הדיח את הכהן הגדול ממשרתו ומינה במקומו מתיוון בשם "מנלאוס", שבזז את כלי המקדש ואוצרותיו והעבירם למלך. כמו כן בוטלה עבודת הקרבנות והונהגה במקומה עבודת אלילים. הרדיפה של היוונים כנגד שומרי המצוות, הייתה חמורה ומאותה תקופה זכור במיוחד הסיפור הנורא של "חנה ושבעת בניה"⁴.

כך התעצמו הגזרות במשך כמה שנים, עד שהתחולל במודיעין אירוע מכונן שהוליד את מרד החשמונאים: יחידה יוונית הקימה מזבח בעיר מודיעין וציוותה את מתתיהו כהן גדול, אבי משפחת החשמונאים, להקריב חזיר על גבי המזבח. עד שמתתיהו הגיב, יצא אדם מתיוון מתוך הקהל וזבח את החזיר. מתתיהו התמלא קנאה לה', זינק עליו והוריד לו את הראש. זה היה סימן לחמשת בניו הגיבורים להרים את נס המרד, הם החריבו את המזבח והרגו רבים מהחיילים היוונים שעמדו שם.

השלב הזה - בו ניצחו החשמונאים קבוצת חיילים קטנה - מכונה "תשועות", כמו ישועה טבעית.

אנטיוכוס שלח צבא אדיר של חמישים אלף לוחמים לדכא את המורדים. אך הטקטיקה של החשמונאים הייתה ניהול מלחמת גרילה זעירה, בה הגיחו בקבוצות קטנות מבין הרי יהודה והקיזו את דם חיילי הצבא הכבד. לאחר שלוש שנות מלחמה, בעשרים וארבעה בכסלו, אירע הנס הבלתי יאומן והצבא היווני האדיר עזב את הארץ. השלב הזה בניצחון המלחמה – שבו ניצחו מעטים את הרבים, היה ללא ספק אירוע ניסי מהדהד - ומכונה בשם "ניסים".

ואז הגיע השלב השלישי והמופלא מכולם: החשמונאים נכנסו אל המקדש והחלו לטהר אותו ולהשיב את עבודת הבית למקומה. הם חיפשו מעט שמן טהור כדי להדליק את מנורת המקדש ומצאו רק פך אחד קטן. הוא הספיק להם לשמונה ימים, עד שהביאו שמן חדש טהור. השלב המופלא הזה, מכונה בפיו בשם "נפלאות", כיון שהיה בגדר נס ופלא, ללא כל אחיזה בדרכי הטבע.

ליקוטי שיחות טו/368 והערה 16: שלוש סוגי ההצלה שהיו אז, רמוזים במילים 'תשועות, ניסים ונפלאות': התחלת ניצחון החשמונאים הייתה בעיר מודיעין, כשהחשמונאים נלחמו נגד הקרבת 'דבר אחר' על המזבח וזכו ל'ישועה'. אך האירוע לא היה נס גלוי או פלא, משום שלא היו שם יוונים רבים. אחרי זה יצאו החשמונאים למלחמה מול צבא יווני גדול – הרבה יותר גדול ממספר היהודים שעמדו מולם – וזכו ל'נס' גדול שלמעלה מן הטבע, 'מסרת גיבורים ביד חלשים ורבים ביד מעטים'. ועדיין היה זה רק 'נס' ולא 'פלא', משום שהיה לניצחון המלחמה איזה אחיזה בטבע. אחר כך הם נכנסו לבית המקדש וזכו לנס פך השמן וזה היה בבחינת 'פלא', שהוא הפך הטבע לגמרי בלי שום אחיזה בטבע.

ואחרי ההקדמה הזו, אנו שבים ושואלים את השאלה המרכזית: למה הנצחת החנוכה לדורות, מתמקדת בעיקר ב'פלא' של דליקת השמן ודי מתעלמים מה'ניסים' וה'ישועות' דניצחון המלחמה?

ב. הבה נפתח בסיפור חסידי מיוחד במינו, שעיקרו סופר על ידי הרבי, ופרטים נוספים מובאים בספרו של פרופסור גרין (221 ואילך): לפני חמישים וחמש שנה, שלח הרבי אברך צעיר בשם הרב משה פעלער, לשליחות במדינת מיניסוטה. מדובר במדינה משכילה, ליברלית ופתוחה והשליחות שם, לא הייתה משימה קלה. הרב פלר נפגש עם אנשים שונים מהקהילה כדי לרכוש בה השפעה, אך כולם אמרו לו דבר אחד: אתה חייב לפגוש את פרופסור וולוול גרין. הוא הדמות הדומיננטית בקהילה ואם תצליח לרכוש את ליבו, הדלת תהיה פתוחה להשפעה גדולה.

פרופסור גרין היה מדען בעל שם לחקר החיידקים (אפידימולוגיה) ונבחר להיות חבר בצוות המצומצם של נאס"א, שבדק אם יש חיים על המאדים. באותה תקופה, הוא עבד בתוך מחנה צבאי מסווג בארצות הברית ואיש לא היה יכול להגיע אליו. פלר נדנד לו שוב ושוב והפרופסור לא מצא פיתרון אחר ל'נודניק' הצעיר, חוץ מלהקציב לו פגישה קצרה בת רבע שעה.

⁴ <https://arachim.org/ArticleDetail.asp?ArticleID=490> קורות הימים ההם בהרחבה.

הפגישה הייתה מתוחה ועלתה מהר לטונים גבוהים. הפרופסור העיר לפלר על הלבוש המיושן שלו ואמר שהוא נראה כמו "קברן". הוא הציע לו לעבור למכנסיים לבנים וחולצה צהובה ועוד הצעות מן הסוג הזה. ואז אירעה מבוכה: השמש החלה לשקוע ומול עיניו של הפרופסור, פלר הצעיר קם, סגר את כפתורי החליפה וחגר אבנט ונעמד להתפלל מנחה. הפרופסור לא האמין שזה קורה במשרד המסווג שלו ונאלץ להמתין לסיום התפילה. פלר התנצל כי הוא מאוד מכבד את הפרופסור, אך המחויבות שלו לחוקי האלוקים – גדולה מכל דבר. אפשר לתאר כי הפגישה החשובה התפוצצה.

חלף זמן, הפרופסור נרגע מהכעס והרגיש מהפכה פנימית. פתאום הוא התמלא רגשות הערכה לרב הזה. הוא ידע כמה חודשים המתין הרב לפגישה עימו, הוא ידע שהרב מבין היטב שכל העתיד שלו במדינה תלוי בהערכתו של הפרופסור, ובכל זאת, הרב עמד איתן במחויבויות הרוחניות שלו.

בערב, כשהוא התיישב עם אשתו לארוחת ערב, אמר לה כך: "את זוכרת, ג'ייל, איך קראנו את הסיפור על היהודים האוקראינים בימי חמליניצקי ימ"ש, שמסרו את נפשם על האמונה באלוקים. אמרנו אז לעצמנו כי היום אין כבר יהודים כאלו שיהיו מוכנים לשלם דולר אחד בעבור האמונה שלהם. אז זהו, טעינו: היום פגשתי יהודי, שמוכן לקפוץ לאש כמו אברהם אבינו.."

מי שיקרא מעט היסטוריה, ימצא הבדל בולט וברור בין היוונים ובין כל אויבי ישראל במהלך הדורות: **היוונים לא באו לפגוע בגוף, בעם או בארץ**. להיפך, הם מאוד העריכו את עם ישראל, את תרומתו לאנושות ואת יופי הארץ הזו.

בעוד שאויבינו הרגו בנו ח"ו - פרעה הרג את הזכרים, המן שאף להרוג את כל העם והבבלים והרומאים הרגו אלפים - היוונים לא באו כלל בשאיפות כאלו. הם היו אנשים תרבותיים ומכובדים. היוונים לא ביקשו גם לפגוע בירושלים. אדרבה: הם השאירו את בית המקדש על תילו, הסבו את שם העיר ל"אנטיוכיה" על שם מלכם והקימו בה גימנסיות ואצטדיונים מפוארים.

יתירה מכך: היוונים ביטאו הערכה רבה **לתורת ישראל**. האומה הראשונה בהיסטוריה שביקשה לתרגם את התורה לשפתה כדי להחכים ממנה, הייתה האומה היוונית. תלמי מלך מצרים ממשפחת היוונים, יצר את "תרגום השבעים" המפורסם, בו תרגמו חכמי ישראל את התורה ליוונית, על פי בקשת המלך.

היוונים נאבקו בדבר אחד ויחיד: **בקדושת התורה**. הם לא היו מוכנים לקבל את העובדה, שיהודי רואה בתורה, ספר שונה מכל הספרים בעולם ומייצג אמת אלוקית נעלית מהטבע. הם היו מוכנים ללמוד תורה, אך בתנאי שנראה בה עוד חכמת בני אדם, ככל החכמות שנועדו לעשות את החיים טובים ומאושרים, אולם לא היו מוכנים לקבל את העובדה, שהתורה היא חכמה נשגבת ואין לנו את הרשות לשנות אותה, להתערב בתכניה או 'לעדכן' אפילו פסיק אחד ממנה.

באופן מעמיק יותר, היוונים היו מוכנים לקבל את עליונות התורה על חכמות אחרות, ובלבד שנראה בה חכמת היגיון ומוסר המעניקה לאדם תועלת אישית. אך לא היו מוכנים לקבל את **העבדות** שלנו לתורה, את העובדה שיהודי מתמסר לרצון ה' **כעבד** ואינו מוכן להתאים עם הדברים לרוח התקופה.

כעת נוכל להבין דבר גדול: למדנו קודם את סיפור הגמרא כי היוונים "טימאו את כל השמנים שבהיכל". כמובן, התיאור הזה תמוה מאוד: אם הם רצו לבטל את עבודת המקדש, היה להם לשפוך את השמן או לסלק אותו מהמקום ולא לטמא אותו?

גם לא מובנת ההדגשה: "טימאו השמנים **בהיכל**", הרי מן הסתם הם טימאו גם את השמן שבמחסן?

המשפט הקצר הזה מספר את סיפור המאבק: היוונים לא התנגדו להדלקת המנורה. להיפך: הדלקת נרות היא מעשה נהדר, שמרחיב את הלב, מעורר את הנפש ותורם הרבה לחיים רומנטיים... הם כן התנגדו לכך שהתורה מציבה סייגים סתומים כמו "טומאה וטהרה", שאינם יכולים להיות מובנים בדעת בני אדם.

פתאום באים יהודים נורמאליים ושפויים בדרך כלל, ומציגים הלכות 'משונות', כאילו שמן יכול להיטמא, כאילו אצבעות של גוי הן שונות מאצבעות של יהודי, וכאילו הדרך להיטהר מטומאה כזו או אחרת היא על ידי טבילה במקווה והזאת מי פרה אדומה. ההלכות הללו הן חסרות הבנה במונחים הגיוניים, אינן תורמות כלום ל"איכות חיים" ומבטאות רק רצון אלוקי שלמעלה מהטבע.

וזאת הייתה הסיבה, שהם טימאו דווקא את השמנים **שבהיכל** (ראו תורת מנחם תשכג א/318). ההיכל הוא מקום הדלקת המנורה ולכן הם טימאו את השמנים **הקרובים למנורה** - כדי שהדלקת המנורה **תתקיים ותבצע כרגיל!** (כי אור הוא דבר כל כך מרגש...) אך תיעשה עם שמן טמא! זאת הייתה הדרך שלהם 'לבעוט' באותם חלקי תורה אלוקיים, שלמעלה מהיגיון אנושי...

וזה האתגר העצום שעמד בפני החשמונאים: קל מאוד להתלכד כנגד אויב פיזי, קשה הרבה יותר לאזור כוחות כנגד אויב פילוסופי. ובכל זאת, החשמונאים מסרו נפשם על האושר היהודי להיות חלק מלגיונו של מלך מלכי המלכים. החשמונאים ידעו היטב שהכוח הנצחי של תורת ישראל, העובדה שהיא שורדת את כל צרות הגלות כבר אלפי שנים - יותר מכל חכמה אחרת בהיסטוריה שלא נאלצה להתמודד עם אתגרים כאלו – הוא רק היותה תורת ה', חכמתו של הבורא.

[בשבוע שעבר, התפרסם בעיתון 'הארץ' מאמר ארוך, ה'מנפץ' את אחד המיתוסים הגדולים של הדת. היהודים טוענים כי הם מחזיקים את הסוד לזוגיות מאושרת ומאריכת ימים: מצוות טהרת המשפחה, שגורמת להתחדשות האהבה הזוגית. עורכי המאמר הציגו תפישה הפוכה, לפיה כמה 'יוצאים בשאלה' טוענים כי ההרחקות הללו אינן תורמות דבר, להיפך, אחת הנשים שם אמרה כי אחרי הלידה, הייתה זקוקה נואשות לקרבה של בעלה ונשברה מההתרחקות שלו.

מערכת התגובות של האתר סערה והיו שהציגו תגובות לכאן ולכאן. באופן אישי, התחשק לי להגיב כי זה כלל לא משנה. תורת ישראל מעולם לא התיימרה להיות ספר 'עזרה ראשונה' והיגינה אישית... התורה היא הכלי הנעלה שניתן לנו להתקשר עם האין סוף. לכן אם טהרת המשפחה תורמת לחיים מאושרים – מה טוב, ואם לא – עוד יותר טוב. כך יכולים להתקשר עם ה' יתברך ללא כל אינטרסים צדדיים].

להבדיל אלף אלפי הבדלות: בצעירותו של הרבי המהר"ש הוא עסק במסחר והיה לבוש כמו סוחר. פעם נכנס לבית מדרשו של האדמו"ר "שר שלום מבעלז" והמתין בצד. האדמו"ר היה "סגי נהור" לא עלינו ונכנס מלווה בגבאיו אל בית הכנסת. פתאום הוא סר מהדרך והלך לכיוונו של המהר"ש. הוא עצר על ידו וביקש לדעת מיהו. הגבאים ענו בביטול כי הוא "סוחר". אמר האדמו"ר מבעלז: "נכון, הוא סוחר באותה סחורה עליה נאמר: "כי טוב סחרה מכל סחורה".

זה כוחה של תורת ה': היא חודרת באדם, מרוממת את האישיות שלו באור אלוקי, עד שאדם עם חוש ריח מזוכך, יכול להריח ממנו את הקדושה הנעלית מדרכי הטבע.

3. ליקוטי שיחות ג/815: המטרה של גזירות היוונים הייתה "להשכיחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצונך", להשכיח מהיהודים את 'התורה שלך' ואת חוקי רצונך, את האלוקות של התורה שהיא למעלה מהשכל. הם הסכימו ללימוד כזה שמייחס לתורה חכמה ושכל, אך התנגדו לכך שיהודים מקיימים את התורה בקבלת עול, ללא שום הבנה ורק בגלל שכך ציווה ה'. לכן הם טימאו את השמנים ולא שפכו אותם. הם לא התנגדו לעצם הדלקת המנורה, אלא לחוקי הטומאה והטהרה שהם נעלים מכל שכל אנושי.

כעת אפשר להבין את שתי השאלות בהן פתחנו: א. מדוע ההנצחה הקבועה של חנוכה עוסקת בעיקר במציאת השמן ולא בניצחון המלחמה? שכן, האיום של היוונים לא היה איום על חיינו. הם האויב היחיד שלא שאף להשמיד אותנו. תמורת זאת, הם חיפשו לפגוע ברוחניות שלנו והדרך לעשות זאת הייתה דרך איומים על החיים. אך מי שהקשיב להם חלילה, לא נפגע כלל בחייו.

לכן הנצחת החג עוסקת ב**ניצחון הרוח**, בכך שהחשמונאים התעקשו על אמונתם ולא התפשרו עליה. ולכן נעשה להם נס משמים בעניינים של **מצווה**, כדי לבטא את חביבות המצווה שהייתה להם⁵.

שערי אורה כב,א (אדמו"ר האמצעי מלובאוויטש): עיקר הנס היה בהחזרת התורה ומצוות להם, כי רצו העמים להשכיחם תורתך דווקא ולא לאבדם כו'. ולכן עשו עיקר הנס במציאת השמן הטהור, שהוא מסמל את ניצחון האור **דתורה ומצוות** [ככתוב כי 'נר מצוה ותורה אור']:

עוד מובנת בכך השאלה הראשונה: מדוע אין מצוות סעודה בחנוכה? בכך רצו חז"ל לכוון אותנו אל הנקודה הייחודית והעמוקה של החג הזה. הוא אינו עוסק בעוד ניצחון פיזי וצבאי כמו החגים האחרים, הוא מעביר נקודה מרוממת הרבה יותר: את המאבק ההרואי של החשמונאים לשמור את **קדושת התורה וטהרתה מכל נגיעה אנושית**. הדבר הזה בא לידי ביטוי מדויק בעקשנותם לקיים את מצוות הדלקת המנורה כראוי.

לבוש סימן תע"ר: לא בקשו מהם אלא ... **להעבירם על דתם** ... לכן לא קבעום אלא **להלל ולהודות** [בצורה רוחנית] ולא למשתה ושמחה [גשמיים]. אבל בימי המן שהייתה הגזירה להשמיד את הגופות, שיש בו ביטול משתה ושמחה ... כשנצלו ממנו קבעו להללו ולשבחו על ידי **משתה ושמחה**.

ג. לפי המהלך הזה, מבאר הרבי עוד נקודה יפה: ימי החנוכה הם ימי **שמן**. החג הזה כולו סובב סביב שמן, מנס מציאת השמן בבית המקדש, דרך הדלקת הנרות שלנו ועד הסופגניות... והשאלה היא, מדוע מדגישים דווקא את טומאת השמן? הרי מן הסתם היו עוד כמה כלים וחפצים בבית המקדש שהיוונים טימאו אותם?

גם לא מובן, מדוע הנס שהראה הקב"ה היה דווקא במציאת שמן טהור, והרי החשמונאים התמודדו עם עוד בעיות וקשיים בחידוש עבודת המקדש?

יש בכך רמז עמוק: הגמרא אומרת (מנחות פה,ב) כי שמן זית רומז **לחכמה**. הגמרא לומדת זאת מתוך סיפור בנביא: אחרי מעשה אמנון ותמר, אבשלום הביא להריגת אחיו הגדול, אמנון, ודוד המלך כעס והתנתק ממנו. יואב שר הצבא חיפש אדם חכם שיעשה שלום בין דוד לאבשלום והוא מצא בתקוע "אישה חכמה". האישה הופיעה לפני דוד וסיפרה לו סיפור תמים, כאילו ילד אחד שלה הרג ילד אחר ושאלה לדעתו כיצד לפייסם? מתוך כך, דוד הבין שהוא צריך לסלוח לאבשלום.

שואלת שם הגמרא, מה הייתה הסגולה המיוחדת של אנשי תקוע, שדווקא שם נמצאה האישה החכמה? ומבארת: "מתוך שרגילים בשמן זית [שתקוע משופעת בו] חכמה מצויה בהם". [לפי הסבר שראיתי – ללא אחריות כלל - שמן זית שומר על צעירות ואי התנוונות של כלי הדם במוח].

בכך ניתן לקבל מימד עמוק למאבק השמן בין היוונים לחשמונאים: המאמץ לטמא את השמן, סימל את הרצון לטמא את החכמה. היוונים שאפו בהחלט ללמוד תורה, אך לעשות זאת בצורה טמאה, המייחסת לתורה גדלות אנושית כמו כל החכמות האחרות. מנגד, הנס המופלא שהתרחש לחשמונאים, בו מצאו שמן טהור, נועד לבטא את חשיבות לימוד התורה בקדושה, מתוך שפלות וענוה כלפי חכמת ה' האין סופית.

ונסיים בנקודה אחרונה, מרוממת מכולן: נשים לב לתופעה מעניינת: חנוכה הוא החג היחיד בעם ישראל, בו כל יהודי נוהג באופן של "מהדרין מן המהדרין". לפי ההלכה הפשוטה, אפשר להדליק נר אחד בכל לילות החנוכה, אך כולם נוהגים להדר מן המהדרין ולהוסיף נר בכל לילה (ולכל אחד מבני הבית). זאת

⁵ בפרטיות, הניצחון הרוחני בא לידי ביטוי דווקא בהדלקת נרות, משום שהנר מסמל את החלק הרוחני בעולם (ספר השיחות תשנ"א 192 ואילך ובכ"מ): א. אור הנר שואף תמיד לעלות למעלה, כמבואר בתניא פי"ט. ב. אור הנר הוא הדבר היחיד בעולם שאינו מתמעט כשלוקחים ממנו. כל דבר בעולם הוא גשמי ומוגבל, ולכן כשלוקחים ממנו הוא מתמעט. ואילו האש היא הדבר היחיד שאינו מוגבל ואינו מתמעט כשנוטלים ממנו ואדרבה, היא גדלה ומתפשטת מנר אחד לשני נרות.

תופעה מרתקת שאינה קיימת בשום חג אחר, למשל, בחג הסוכות, יש מי שקונה אתרוג באלף שקל ויש שמסתפק בעשר שקל – ושניהם בסדר גמור.

יתירה מכך: למען האמת, ההידור הזה לא מתחיל מאיתנו, אלא עצם הנס שעשה ה' במציאת פך השמן ודליקתו שמונה ימים, היה מהדרין מן המהדרין. כיון שלפי ההלכה, אפשר היה להדליק את המנורה בשמן טמא, משום שטומאה הותרה בציבור. מדוע איפה עשה ה' נס גדול כזה, למעלה מן הצורך? ומדוע כולנו נוהגים עד היום בהידור לפנינו מהידור?

הכול מתחיל ממסירות הנפש של **החשמונאים**: הם עצמם עשו דבר שהוא מהדרין מן המהדרין. לפי ההלכה הפשוטה, הם לא היו חייבים לצאת למלחמה כנגד היוונים. היוונים לא איימו על חייהם כנ"ל ואין חובה לצאת למלחמה כנגד מי שמפריע לקיים מצוות. (רק למסור הנפש לא לעבור עבירה, אך אין חובה לצאת למלחמה כללית כנגדם). החשמונאים בחרו מרצונם לעשות דבר שהוא מהדרין מן המהדרין מתוך אהבת ה' אין סופית.

הגמול משמים לכך היה, שה' העניק להם בעצמו נס שהוא יותר מן החיוב ההלכתי. וכך התגברות האהבה הזאת מתבטאת **אצל כולנו**, כאשר עושים יותר מן החיוב ומדליקים נרות למהדרין מן המהדרין.

האהבה הגדולה הזו שמתגלה מדי חנוכה, תעורר את האהבה מלמעלה, לגאול אותנו מן הגלות המר הזו במהרה בימינו ממש.

**כתיבת השיעור והפצתו באופן חופשי
מתאפשרת בתמיכתם של שלוחי רבנו ברחבי תבל**

**ובחסותו האדיבה של הנגיד החסידי
ר' שניאור ורעייתו יוכבד שיחיו מינסקי
להצלחה רבה בכל ענייניהם
ולרפואה שלמה של מרת
שיינא בעשא בתיה בת ציפורה פייגה**